

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI
YIL 6, ARALIK 2020

Prof. Dr. Lokman TURAN

Atatürk Üniversitesi

ORHAN OKAY HAKKINDA...

Eski(mez) hocalarla yeni hocalar (bizler de dâhil) arasındaki fark taş plakla dijital ses arasındaki fark gibidir. Taş plaktan dinlediğimiz bir şarkının tadı bizim neslimizin aşklarının, hayallerinin bitmez tükenmez pınarıydı. Gençliğimizde yaşadığımız o nadide duygular, ancak taş plaktan dinlediğimiz bir türkü veya klasik Türk musikisiyle boyandığında onlar kadar büyük olabilirdi. Hele İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi denildiğinde o taş plak kıvamında duyduğumuz sesler, fakültenin izbe köşelerinde yankılanır gibiydi... Sessiz yaşadığımız aşklar, ancak bu şarkılarda anlatılabilirdi. Ayrıca onları dillendirmeye ihtiyaç da olmazdı. Böylece muhatabımız da kendisi hakkında neler hissettiğimizi bilmeden aynı dersleri dinler, aynı havayı teneffüs ederdi de hâlimizin nice olduğundan tegafül eder önümüzden geçer giderdi. Bunlar Dârülfünûn'un aynı koridorlarından daha evvel geçip giden hocalarımızdan bize miras kalan aşklardı belki de kim bilir... Kimler geçmemiştiki ki o koridorlardan. Fuat Köprülüler, Tanpınarlar, Ali Nihad Tarlanlar, Mehmet Kaplanlar, Ömer Faruk Akünler... O mekânlardan ayrıralı yıllar geçtiği hâlde ne zaman o koridorlarda tekrar yürürseniz yürüyün yaşadığınız onca hatıranın orada dikilip sizi beklediğini görürsünüz.

Sonra Erzurum'a geldiğimde hocalardan bir İstanbul beyefendisinin Erzurum'dan ayrıldığını öğrenmiştim. Bu "İstanbul Beyefendisi"nin ayrıldığı Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne sırf o kokuyu, o sesi, taş plaklardan taşarak gönlümüzü dolduran hüznü aramaya gitmiştim. Edebiyat böyle bir boyadır ki, hangi şair, hangi yazar hakkında konuşuyorsanız onun rengini alırsınız. Biraz onun parçası, biraz olursunuz. Bu yüzden Fuzûlî'den, Bâkî'den; Hamit'ten, Yahya Kemâl'den, Tanpınar'dan bahseden yazarlara da hep bütün bu büyük sanatkârlara duyduğumuz saygıyı duyarız. Şüphesiz edebiyat araştırmacıları, aynı zamanda sanatkârlık vasfıyla sanatkârlar hakkında konuşmak mecburiyetindedirler. Aç, susuz da kalsalar onlarda beşerî bütün kaygılar, sanatkârlık vasfının önüne geçemezdi. Şimdi... evet şimdi hayatımızdan çekilip giden işte bu sıfattı.

Bir radyo programında konuşurken kendisine günlük hayatla ilgili soru soran hanımefendiye Orhan Okay'ın verdiği cevap: "Kıymetli hanımefendi hep kitaplar arasında yaşadım. Bu sorduğunuz soruya maalesef hakkıyla cevap veremeyeceğim." di. Orhan Okay'la birlikte bu dünyadan göçen ilmin verdiği haysiyeti her şeyden üstün tutan bir "gelenek"ti.

Başlarken "aşk" demiştim. Bizim aradığımız "aşk" böyle bir şeydi işte. Orhan Okay, böyle bir aşkta sır oldu...

M. Orhan Okay Hocanın "Bir Hülya Adamının Romanı" Hakkında Bir Dikkat!

Mehmet Kaplan, "Hamdi Beyi Nasıl Tanıdım" adlı yazısında Tanpınar'a dair bir anekdot anlatır. "Bir gün Türkiyat'ta yine uykusuzluğundan, rüzgârlardan, yukarısında tepinen komşulardan bahsediyor, nükteler, komiklikler yapıyordu. Gençlerden biri: 'Kendinizle çok alakadar oluyorsunuz' dedi. Hamdi Bey, daima olduğu gibi komiği buldu: "Daha enteresan bir mevzu bulun da onun üzerinde konuşalım" diye cevap verdi.

Orhan Okay bu anekdotu, kendisiyle bu kadar alakadar olan bir adam neden hiç ailesinden, babasının memleketinden söz etmeye getiriyor Tanpınar hakkında yazdığı o nefis "Bir Hülya Adamının Romanı" adlı kitapta.

İnsan çok az doğduğu yerli, daha çok özlemini çektiği memleketlidir.

Biz babalarımızın doğduğu memleketli miyiz? Kendi doğduğumuz yerli miyiz? sorunsalı elbette felsefi bir mesele değildir! Yine aynı konu zihnimizde çok önemli bir yer işgal etmez, fakat bu konu üzerini örtmeye çalıştığımız bir konudur da aynı zamanda.

"Ahmet Hamdi'nin babası Hüseyin Fikri Efendi aslen Batumlu olup Hicrî 16 Haziran 1268 (25 Haziran 1852) tarihinde Batum mülhakından Maçhael Nahiyesi'nde doğmuştur. Nüfusunun büyük ekseriyeti Gürcü olan Maçhael bugün Artvin ilçelerinden Borçka'ya bağlı ve Camili adını taşıyan bir beldedir." (Okay, 2017: 27).

Oysa şair Şehzadebaşı'nda dünyaya gelmiştir. Orhan Okay, onun bir kurgusal metinde "Ben Şehzadebaşılıyım" dediğini aktarır. Ve yine Okay, "Ne yazılarında ne de mektup yahut daha da mahrem olan günlüklerinde babasının doğduğu Batum'a, Artvin'e karşı hiçbir teccüss yoktur. Mızrakçioğulları kimlerdir? Dede kimdi? Uzak, yakın cetler? Bunlardan kendisine intikal etmiş genetik özellikler? Hiçbiri!" der.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bir miktar beş şehirli hatta Paris'i de ekleyelim bunlara), fakat bunlardan daha çok İstanbullu olduğunu biliyoruz. Ama hiçbir zaman Artvinli olmamıştır. Onun aslen Artvinli olduğunu Artvinliler biliyor mu bilmiyorum. Veya Artvin'de onun adına bir mahalle, sokak, cadde veya okul var mı? Onu da bilmiyorum. İnsan doğduğu yeri unutmakla mualleldir. Bu durum mekân algısının zamanla değiştiğini gösteriyor. Nabi ne kadar Urfalı, Nefî ne ölçüde Erzurumludur? Ki Nefî Erzurum değil Edirne

kasidesi yazmıştır. Fakat Yahya Kemâl Üsküplü'dür. Doğduğu şehri özlemle ananlardandır. Bununla birlikte o "bir gün ahiretten dönüş olsa Üsküp'e değil, İstanbul'a dönmek isteyecektir.

"Gelmek'çün ikinci bir hayâta,
Bir gün dönüş olsa âhiretten;
Her rûh açılıp da kâinâta,
Keyfince semâda bulsa mesken;
Tâlih bana dönse, nâzikâne;
Bir yıldızı verse mâlikâne;
Bigâne kalır o iltifâta,
İstanbul'a dönmek isterim ben."
der.

İnsan doğduğu yeri özler, hele orayı hatırlatan bir büyüğü ile yaşıyorsa. Tanpınar babasını genç yaşlarda kaybetmiştir. Annesini çok daha önce. Kardeşleri vardır elbet. Ama onlar da muhtemelen kendisi gibiydi. Tanpınar kendisiyle çok alakadar bir adam olmasına rağmen geçmişiyile, dedeleriyle ilgili konulara ne sohbetlerinde ne de kitaplarında yer vermiş. O daha çok kendisini bulduğu ve var ettiği şehirlerde yaşamış, bu şehirler ona babalarının memleketini unutturmuştur. Bu bir kusur mudur, değildir elbet. Fakat mekânın zorba bir tarafı vardır. "Ben doğma büyüme İstanbulluyum" demekle "Ben Artvinliyim" demek arasında ciddi farklar var. Bu "ben Erzurumluyum veya Karslıyım" demekle aynıdır. Nihayet bütün bunlar, "Ben taşralı değilim" demektir. İmparatorluğa ev sahipliği yapmış bir şehirden olmak, hemen hemen "Ben saraylıyım" demekle aynı çağrışımlara sahiptir. Bu da şehirli-köylü çatışmasının derinlerdeki bir tezahürü ve çatışması olmalıdır. Ne ki ortalama insan yaşlanmaya yüz tuttuğunda doğduğu memleketleri hatırlar. Babam vefatına yakın zamanlarda kendisinin ve babasının doğduğu köylere müthiş bir özlem duyuyordu. Fakat ölmeden önce "İçimde öyle büyük bir yolculuk arzusu var ki" dediğini hüzünle hatırlarım.

Bütün bunlardan sonra söz kendiliğinden bir yere geliyor. İnsan şu ya da bu şehirde veya köyde doğmuş olabilir. Son tahlilde dünyalıdır. Ama içinde ebedî bir mekân arzusu daima kendisini takip eder. Fani mekânlar insanı değiştirir, dönüştürürken; bâkî mekânlara ilgisi azdır insanoğlunun. İnansa da inanmasa da bu dünyadan göçeceğini bilir ve ebedî mekânların kendisini değiştirmesinden daima korkar!

Öyleyse, İstanbul'da doğmuş, Otuz küsur yıl Erzurum'da hocalık yapmış, emekli olduktan sonra tekrar İstanbul'a yerleşmiş olan Prof. Dr. M. Orhan Okay Hoca nerelidir?

Kaynakça

Okay, Orhan. (2017), *Bir Hülya Adamının Romanı*, Dergâh Yayınları, İstanbul.